

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

2. Qui à testimonio arceantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

pro integris & plenius habent, sequi & pro integris habere debet, ne jus commune partibus in-vertat, *per d. l. 10. §. fin. in verbo, d. iudice quari, & ibi D. D.* Nam secundum allegata, & probata Judicem judicare oportet, non secundum scientiam suam, *l. illicitas. §. veritas D. De officio Praefidis, & ibi D. D.*

4. Sed cum actore non probante reus sit absolvendus ab instantia, *l. 4. Cod. De edendo l. 1. & 2. Cod. h. t. & l. 9. Cod. De except. queritur, an actor ex novis probationibus eam redintegrate valeat? Dicendum posse, dummodo reus ob defectum probationum, non etiam ex contraria probatione, aut purgatione, ab instantia sit absolutus, d. l. 10. §. 3. D. De edendo.*

Quin & probatio plena relevat actorem ab onere juramenti supplementi præstandi, *c. 2. hoc. tit.*

TITULUS XX.

De Testibus & attestatio-
nibus.

§. I.

Quis dicatur Testis, & qualis esse debeat.

1. *Modus hic probandi in omnibus judiciis locum habet.*
2. *Testis quis dicatur.*
3. *Testes debent esse idonei.*

Inter modos negata ab adversario probandi, frequentissimus est, qui fit per testes, multoque efficacior ac dignior, quam qui fit per instrumenta, cum etiam falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento per testes probari possit, *c. Cum Ioannes inf. De fide instrum Innoc. & alii in c. Cum P. sabellio eod. t. 1.* Habeatque in omnibus omnino judiciis locum, tam criminalibus, quam civilibus, *c. in omni 4. c. Super eo 13. & alii h. t.* tam Ecclesiasticis & spiritualibus, quam profanis, *c. Cum mutuis 12 c. In causis 15. h. t.* tam in prima, quam in secunda instantia *c. Fraternitatis 17. eod.* & ideo non mirum post probationes in genere agi hic primo loco de testibus & attestationibus,

2. Dicitur Testis, qui ad fidem alicujus rei faciendam accersitur. Et testes antiquitus appellabantur superstites, quia super causæ statu proferebantur Unde Plautus: *Mihilites quidam loqui, nemo adesse superstes.* Nunc vero, ablata priori parte nominis, Testes vocantur: Et horum assertio dicitur testimonium.

3. Ut verò probent testes, debent esse idonei & fide digni, seu, ut dicitur, omni exceptione majores, *c. 1. h. t. c. an Placuit 14. q. 2. l. Optimus Cod. de contrah. & committ. stipulat.* quales olim antiquo verbo legis xlii Tabb. Assidui vel Classei vocabantur, Wesenb. *ad D. h. t. n. 2.* Omnes autem habentur idonei & fide digni, quicumque à testimonio dicendo non arcentur, *l. 1. D. eod.*

§. II.

Qui à testimonio arceantur.

1. *Quidam prohibentur generaliter ob aetatem & infirmitatem judicii.*
2. 3. *Pubes de iis, qua impubes vidit, testificari potest.*
4. *Prohibentur & generaliter damnati iudicio publico.*
5. *Surdus de auditu, cæcus de visu testificari non potest.*
6. *Quidam prohibentur in certis causis, pro vel contra certas personas.*
7. *Nemo idoneus testis in propria est causa.*
8. *Idonei non sunt domestici, familiares, & consanguinei, &c.*
9. *Excepta causa matrimoniali.*
10. *Qui dicantur testes domestici.*
11. 12. 13. 14. *Qui inter domesticos numerentur.*
15. 16. 17. *Idonei testes non sunt infames, hæretici, Iudæi & pagani.*
18. *Non inimici capitales.*
19. *Non iudex, advocatus &c. in causa, cui participatus est.*
20. *Non mulier in testamento.*
21. *Etiam ad piam causam.*
22. *In eodiscillo potest esse testis.*
23. *Vi & in alius causis.*
24. *Laicus contra Clericum quatenus testificari possit.*
25. *Monachi & Religiosi non remouentur à testimonio.*
26. *Minor 20. annis in criminalibus remouetur.*

27. *Quid circa qualitatem testium moribus obtineat.*

Dictum enim de testibus est prohibitorium id est quicumque Canonibus vel legibus expresse non prohibentur, ad testimonium dicendum admitti debent, *l. 1. D. eod.* Ideoque dispiciendum nunc est, quinam prohibeantur, nisi cognitis, appareat, qui admittantur.

1. Horum, qui prohibentur, alii generaliter testimonium ferre vetantur. Et in primis, ob defectum vel infirmitatem iudicii, in causis tantum criminalibus quam civilibus, prohibentur furiosi, non habentes lucida intervalla, mente capti, & pupilli, *c. 1. h. t. l. 2. & 3. §. lege Julia D. eod.* quia tales nequeunt prestare iuramentum, sine quo testi non creditur, *l. 4. D. De in litem jurando.* Excipitur tamen pupillus respectu criminis læsæ Maiestatis, quippe qui in eo crimine, quod gravius est, torquei etiam possit: & in ea causa omnium par conditio est, *l. Nullus 4. Cod. Ad Leg. Jul. Majestatis.*

2. Verius etiam est, pupillum, maiorem factum, rectè testimonium perhibere de iis, quæ in pupillari ætate viderit, dummodò fuerit pubertati proximus, quando res, de qua perhibet testimonium, gesta fuit. Quo modo & servus factus liber, de eo dicere testimonium potest, quod in servitute existens vidit, *l. Notionem 99. in fine D. De verb. signif.*

3. Nec obstat, quòd pupillus nihil scire aut videre, sed omnia ignorare dicatur, *l. ult. D. De iuris & facti ignorantia, & similibus;* quia hoc intelligitur quoad sui præiudicium, ut scilicet nihil scire videatur, quando ex scientia sua sentitæ damnum.

4. Secundò, generaliter prohibentur damnari iudicio publico, & à Principe non restituti: item qui rei iudicii publici in vinculis custodiae publica fuerunt: item qui cum bestis ut depugnent, se locaverunt: & alii, de quibus in *d. l. 3. §. 1. Julia, Præterea servi, quia pro nullis habentur, l. Quod attinet 32. D. De reg. juris.*

5. Surdus quoque de auditu, cæcus de visu testimonium dicere nequit. Cæcitas tamen superveniens non impedit, quo minus testificetur de iis, quæ gesta sunt, antequam fieret cæcus: quando quidem etiam iudicantis officio

rectè fungatur, si illud susceperit videns, *l. Cæcus 6. D. De iudiciis.* De eo quoque, quod gestum est, postquam cæcitas supervenit, si vocem eorum, qui quid fecisse contraxisse dicuntur, noverit, perhibere testimonium potest.

6. Alii prohibentur ferre testimonium præcertis vel contra certas personas, vel in certis causis dumtaxat.

7. Et in primis nullus idoneus testis in re sua id est propria causa intelligitur, *l. Nullus 10. D. eod.* Propria autem causa dicitur, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet, *l. 1. §. impropria D. Quando appellandum sit.* Hinc hæres institutus in testamento testis esse non potest, §. *Neque hæres Instituit. De testamentis.* Contrà verò legatarius & fideicommissarius particularis in testamento, in quo sibi legatum vel fideicommissum aliquod relictum est, rectè testis adhibetur de jure communi, *l. Qui testamento 20. in princ. D. De testam.* quia non tam sibi, quam hæredi, ejusque institutioni & testamento, sicque in causa hæredis, ad quem principaliter testamentum pertinet, & non in propria causa, nisi ex consequenti & secundarid, testimonium dicit. Atqui multa ex consequenti tolerantur, quæ principaliter prohibentur, *l. 1. D. De auctoritate iurorum.*

8. Secundò, domestici testes & familiares, *cap. in Litteris 24. hoc tit. l. 2. Cod. eod.* Item consanguinei & affines ejus, à quo producuntur, & pro quo testimonium dicunt, tamquam non idonei repelluntur.

9. Excepta causa matrimoniali, & religionis: nam ex prærogativa conjugii, & quia favorabilis res est, sicut & religio, parentes, fratres, & cognati utriusque sexus, in testificationem suorum, ad matrimonium conjugendum vel dirimendum, rectè admittuntur, *cap. Videtur nobis 3. inf. Qui matrim. accusare possint.* Ut si quærat, an matrimonium ob affinitatem vel consanguinitatem contrahi possit, an non, *can. 1. xxxv. qu. 6.* Si tamen quærat, an matrimonium sit contractum, & sponsa adserat, sponsus verò neget, & hic sit ditior aut nobilior, Pater & Mater sponsæ non admittuntur, *cap. Super eo 22. hoc tit.* Similiter si dubitetur, an filius intret religionem animo profitendi, rectè admittuntur, *can. Praesens xx. quæst. 3.*

10. Dicitur autem testis domesticus propriè, qui

quod si ex eadem domo est, & nobis cohabitavit, *juxta l. Perficiendum 11. §. furta domestica D. De panis.*

Ad hoc tamen, ut quis sit talis domesticus, qui testificari prohibeatur, non videtur sufficere communis habitatio, sed debet concurrere alia etiam causa, nempe vel potestas vel obedientia vel obsequium aut nimia affectio, vel alia similis: nam dominus mercenario, qui secum habitat, & parronus liberti, jure communis domicilii & habitationis junctus est, & tamen pro eo, vel contra, testimonium dicere non prohibetur: quamquam si pro eo dixerit, videri possit suspectum, gravissimum verò, si contra, nec videatur ad hoc cogendus, si nolit, *l. q. in fine D. eod.* E diverso quia mercinarius domino, libertus patrono alio jure, quam domicilii obligatus est, nempe obedientiæ & obsequii, idèd pro eo dicere testimonium prohibetur.

11. Inter domesticos primum locum obtinet uxor, quæ merito à testimonio in causa mariti repellitur, *l. penult. D. eod.* sive pro marito, ob nimiam affectionem, sive adversus maritum ob reverentiam, quam eidem debet & communiter exhibet aut exhibere debet. Excipitur tamen crimen læsæ Majestatis, in quo, ut ante diximus, omnium æqualis est conditio.

12. Secundum locum obtinent liberi, si modo una habitent, *d. §. furta domestica.* Et hi quidem regulariter, sive sint domestici, sive non, neque pro parentibus, neque contra parentes in judicio admittuntur; propter reverentiam, quam eis debent. Idem que dicendum de parentibus, respectu liberorum, *d. e. Super eo 22. h. 1. & l. Parentes Cod. eod. l. idonei 6. & l. Testis idoneus 9. D. eod.* propter nimiam affectionem parentum in liberos. Idque verum est in infinitum, *arg. l. Quisque litigandi 4. D. De in jus vocando.* Et hoc ad naturales quoque extenditur, *Glossa in d. l. Parentes,* Dixi, in judicio; quia in extrajudicialibus, modo emancipatione vel alio modo dissoluta sit patris potestas, filius patri & pater filio rectè testimonium perhibet in iis, in quibus nulla vertitur filii vel patris testantis utilitas. 13. Tertio, inter domesticos testes referuntur fratres, & ex his descendentes, qui si nunc adhuc in sacris sunt paternis, & una habitant. Quamquam tales, licet simul non habitent, neque pro se invicem, neque contra se invicem idonei sint testes; quia,

ut dixi, inter domesticos non tam propter communem habitationem, quam propter alias concurrentes causas introducta est hæc testimonii ferendi prohibitio. Et ideo, etiam temerè cohabitatio ne, manet prohibitio, remanente causa prohibitionis, qualis hic est patris potestas.

14. Quarto, liberti, qui cum patrono morantur, in causa patroni, Et hi non solum à testimonio repelluntur, quamdiu domestici sunt, *juxta l. penult. D. eod. l. etiam Cod. eod.* sed etiam postquam desierunt esse domestici, tanquam adhuc liberti; ne ob memoriam beneficii inæstimabilis, nempe libertatis, *l. Libertus 106. D. de reg. jur.* quod à patrono acceperunt, facile pro patrono à religione iuramenti præstiti recedant. Quinto, servi adscriptitii, ab hostibus redempti, & addicti, item que mercenarii, qui mercede constituti nobis servant si modo una nobiscum habitent, *juxta d. l. Perficiendum §. 1. D. De panis.*

15. Tertio, à testimonio repelluntur infames infamia juris, *c. Ex parte 7. c. Testimonium 54. hoc tit.* tam in civilibus quam criminalibus causis; aded ut nec contra alium itidem infamum admittantur, *Farinac. quest. 56. num. 98. & 99.* in quo tamen dissentit *Mascard. Conclus. 42. & 1356.* Excipiuntur casus quidam, veluti crimen læsæ Majestatis, *d. l. Nullus* item crimen hæresis, *e. Tanta inf. De simonia, can. Nos sequentes §. sed licet vi. quest. 1.* Nec juvat, si tempore depositionis fuerint emendati, nisi etiam sint restituti fama. Quamquam probent, si tempore depositionis non fuerint habitii & reputati infames, cum revera essent tales. Sicut &, quando aliter veritas haberi non potest, testi infami cum tortura plena fides adhibetur, *Calvol. in praxi §. Exceptio contra testes conclus. 8. n. 5. ubi num. 7.* tradit, quod quando principalis excipiens est infamis, non possit contra testes opponere exceptionem infamiae.

16. Quoad infames infamia facti distinguere solent: ut tales in causis criminalibus arceantur à testimonio, *Glossa & DD. in l. 2. in v. suspensum D. De Senatorio Farinac. quest. 56. num. 115. & seqq. Clarus quest. 24. §. final. in civilibus verò admittantur, l. 1. & ibi Bart. & alii Cod. De summa Trinis. l. 2. D. De obseq. præstando;* idque pro Judicis arbitrio. De jure tamen Canonico ne quidem in civili causa infames eis testimonii ad-

di admitterendos esse colligunt quidam ex *d. c. Testimonium*, in verbis, *aut gravata sit opinio*. Nam licet quidam eum locum intelligant de causa criminis: idem tamen videtur statuentium esse in civili, *ut ibidem notant DD.* Vide *can. infames vi. quæst. 1.* Restitutus autem ad famam & honores admittitur, *Farinac. quæst. 5. n. 79.* Uti & vitam emendam ac probatam post poenitentiam agens, *Farinac. d. l. n. 134. & seqq.* *Mascard. conclus. 1356. ubi limitat. n. 16.*

17. Quarto Hæretici, Judæi & pagani non possunt esse testes contra Christianum & Catholicum, *can. Non potest, & can. Pagani 11. q. 7. l. Quoniam 21. Cod. De hæreticis* tum ratione odii, quo illum prosequuntur, *can. Nonne 1. quæst. 1.* tum quia non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidelis, at qui testem oportet esse fidelem, *c. Licet 51. hoc tit.* Valeret tamen testificatio Judæi pro Christiano contra Christianum quia sicut par affectio omnem tollit suspitionem, ita & par causa odium contrariorum eadem si ratio, Adversus Judæum verò rectè testificatur Christianus.

18. Quinto à testimonio repelluntur inimici capitales, *Novella 90. De testib. cap. 7.* qui locus non solum de servis, ut Authenticarum in Codice relator voluisse videtur, sed generaliter de omnibus intelligendus est. Idque obtinet, etiam si inimicus fuerit reconciliatus: quia nisi amicitia longo tempore confirmata fuerit, adhuc præsumitur durare inimicitia: licet etiam agatur de crimine læsæ Majestatis, simoniæ, hæresis, & aliis enormissimis criminibus, *Calvol. d. §. Exceptio contra testes conclus. 4. num. 2. & 3.* Capitalis autem inimicus dicitur, cum quo est controversia seu lis capitalis, vel quæstio de libertate, cum servitus morti comparetur, *l. Servitutem 209. D. De reg. juris*; vel etiam de exstimatione seu fama, *l. Licet 103. D. De verb. signif.* quandoquidem exstimationes, & sanguinis eadem sit ratio: imò illius major vitis bonis, quam vitæ, esset debeat, *arg. l. lisi 8. §. 2. D. Quod metus causa & c.* Inimicitia autem non capitalis neutiquam repellit à testimonio, *Abbas in c. Inquisitionis 21. §. tertio inf. De accusat. Calvol. d. loco n. 4.*

19. Sexto, Judex assessor, executor, advocatus & procurator, non possunt produci testes in ea causa, de qua cognoverunt, vel in qua patrocinium præstiterunt, *l. ult. D. h. t.* etiam in

causa appellationis, pro ea parte, pro qua in prima instantia lata fuit sententia, *c. fin. eod. in 6.* Ut neque administrator neque negotiorum gestor pro suo principali, in negotio gesto vel gerendo, *Farinac. q. 60. n. 261. & seqq. Mascard. conclus. 1232. n. 20. & 30. & consil. 1357. Spec. in 1. de teste §. 1.* Verumtamen siis, contra quem quis fuit advocatus, procurator, assessor, vel executor, petat eundem in testem, rectè admittitur, *Specul. d. loco.*

20. Septimo mulier testimonium dicere in testamento non potest, *l. Qui testamento 20. §. mulier D. De testam.* ne quidem confecto à rustico; quia licet in eo imminutus sit numerus testium, tamen quoad idoneitatem nihil reperitur immutatum. Potest verò adhiberi testis ad testamentum militis stantis & testantis in acie, in quo testes non oportet esse rogatos, & in quo remissa est solemnitas iuris civilis, solumque ius gentium spectatur: Quem admodum & in testamento patris inter liberos, *Glossa, in l. Hac conspicienda §. ex imperfecto Cod. De testamentis.*

21. An autem mulier possit esse testis in testamento ad pias causas, quaeritur. Et communis opinio eo videtur inclinare, quia & in illo remissa sit solemnitas iuris civilis, specteturque ius gentium, *cap. Relatum, c. Cum esset inf. De testamentis.* Attamen contra urget, quod in *d. c. Relatum* exigantur duo testes legitimi, qualis non est mulier; quodque, licet in *d. c. Relatum* derogetur solemnitati iuris quoad numerum testium, non tamen reperatur ius civile correctum quoad habilitatem, ut proinde servandum sit, *arg. l. Præcipimus D. De appellat.* ut taceam alias rationes, quibus id ipsum probari potest.

22. Quaeritur etiam, an in codicillis mulier possit esse testis Et posse verius est, ex quo non reperitur prohibita, *secundum Gloss. in l. fin. in V. quinq. Cod. De codicillis.* Nec obstat, quod codicilli largo modo veniant appellatione testamenti, *Gloss. ult. in l. 1. D. De testam.* videanturque esse pars testamenti, ab eoque pendere, *Gloss. in d. §. mulier*: quia non sunt verè testamentum.

23. In aliis verò causis mulier admittitur ad testimonium dicendum, non tantum in civilibus, *l. Ex eo 18. D. h. t.* verum etiam in criminalibus de iure civili; eo argumento, quod lex

Julia à testimonio vis publicæ removeat eam dumtaxat, quæ palam corpore quæstum fecerit, l. 3 § penult D eod. & in iudicio adulterii repellat damnatam eiusdem criminis, d. l. ex eo Nam inde à contrario facile colligitur, mulierem, ab his criminibus alienam, etiam in criminalibus idoneè testificari, Weseemb. D. h. t. sub num 3 Multò magis admitti debet, si de crimine civiliter agatur, etiam contra Clericos, siue per viam inquisitionis siue per viam denuntiationis vel exceptionis, c. Quoniam 5. hoc t. Ratio autem, cur de iure civili in testamento non admittatur, & tamen admittatur in causa criminali, quæ est majoris præiudicii, est hæc, quia testamenta olim fiebant calatis comitiis, in quibus mulieres jus suffragii non habebant.

24. Alioqui laicum ad testimonium ferendum contra Clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendum, rescripfit Pont. in cap. De cetero 14. h. t. quoad plenam scilicet probationem. Nam admittitur ad iudicium faciendum, sufficiens ad torturam, secundum Panormit. ibid. num. 5. Excipit tamen Lopez ad ea. 4. Pract. crimin. Bern. Dias, decem casus, quibus laico permittitur accusare Clericum, nempe hæresis, læsæ Majestatis, dilapidationis bonorum Ecclesiæ, simonia, sacrilegii, notorii criminis: item dum semel admittus est laicus, dum suam vel suorum injuriam persequitur, vel Parochianus suum pastorem denuntiat, quia illius interest habere bonum: licet Canon. 811. q. 7. non permittat laico accusare suum superiorem, nisi in fide erraverit: & demum dum patronus accusat presbyterum, malè curantem aut dilapidantem bona Ecclesiæ.

25. De Monachis, Canonicis regularibus & aliis Religiosis quaeritur, an possint esse testes? Et verius est, posse: quia licet arceantur à negotiis secularibus, veluti iudicandi munitate, tutela, procuratione, & similibus aliis actibus atque officiis civilibus ac forensibus, Can. Monachi xvi. q. 1. cap. 2. sup. De postulando & rito t. No Clerici vel Monachi sacul. negot. &c. non tamen inveniuntur removeri à testimonio ferendo, cum non sit contra eorum professionem prodere veritatem, ac proinde admitti debent, arg. d. l. 1 D hoc t. Aliàs neque in causa Ecclesiæ suæ, vel Monasterii testificari possent;

quod falsum esse patet ex can. Super xlv. q. 2. c. Cum Nuntius 12. & cap. Nuper 51 h. iis. Epsi Christus 26. inf. De iurejurando. Requiritur tamen licentia superioris, cum ipsi velle aut nolle non habeant; sitque eorum voluntas in arbitrio superioris, c. Si religiosus, c. Si Abbatem De elec. in 6. c. fm. De sepulturis in 6.

26. Denique, ut alios omittam, minor xx. annis in criminalibus nequit esse testis, quia habetur iudicii imbecillioris, lubrici & temerarii c. In testimonium 20. D. h. t. Farinac. q. 58. n. 10. & seqq. Mascar. Concl. 12. 46. n. 5. 6. & seqq. In civilibus verò, præsertim exiguis, testificari non prohibetur Farinac. & Mascar. d. locis.

27. Illud quoque postremo loco hic observandum est ex Zypæo lib. 2. De iure Pontif. novis. Desibus, moribus passim obtinuisse, ut testem Judex non repellat, nisi quid ei pars opponat, aliàs suspectum haberi. Insuperque Principem nostrum anno 1611. statuisse, ne probationes per testes recipiantur in negotiis excedentibus 300 florenos.

§. II.

De modo producendi testes.

1. Primò actor vel reus petis admitti ad probationem.
2. Et dari terminum probandi ac producendi testes.
3. Dein adversario citato, & comparenti: iudici exhibet articulos.
4. Adversario licet obijcere in personas testium & repellere.
5. Idque ante eorum receptionem & examentulariter.
6. Alias statim ad dicendum testimonium admittendi sunt.
7. Examinabit eos iudex vel Commissarius illius.
8. Debet in primis juratus esse testis.
9. Quod tamen iuramentum ex causa remitti potest.
10. Modus & forma examinandi.
11. 12. Testis debet reddere rationem dicti sui.
13. Dummodo interrogetur expresse vel implicite.
14. 15. Præterquam in certis causis. ut in criminalibus, &c.
16. Examine factò tunc reus admittitur ad probationem obijectarum.
17. Et ad probationem actor.
18. Quarta productio testium. non admittitur regulariter.
19. Hinc